

UDK 316.42+323.21](474.5)+504.75

Ga 79

Rėmėjas

EUROPOS SAJUNGOS PHARE ACCESS PROGRAMA
(Rėmėjo nuomonė nebūtinai sutampa su išsakyta leidinyje)

- © Janina Gadliauskienė, 2003
© Vytautas Pelakauskas, 2003
© Angelė Šarlauskienė, 2003
© Tautodailininkė Vida Pečiulytė, 2003
© Leidykla „SAVO“, 2003

ISSBN 9986-559-61-8

TURINYS

Pratarmė	4
Lietuvos žemė – visų jos piliečių nuosavybė	5
Teritorinis planavimas – piliečių prigimtinių teisių garantas	6
Trumpai apie Teritorijų planavimo esmę	7
Orhuso konvencija – teisė į geresnį gyvenimą!	14
Valdininkai greitai pamiršta ankstesnes, visų labai priimtinas, strategijas	16
Savanaudžių akiratyje – žemė	23
Išlieka pavojus kultūros ir gamtos paminklams	24
Akivaizdūs ir užslėpti geresnio gyvenimo trikdžiai	25
Trumpai apie nevyriausybinės organizacijas	28
Jungimasis į asociacijas – visokeriopo stiprėjimo garantija	29
Kuo stipri ir silpna gyventojų bendruomenė?	30
Nedžiugina, kai seniūnas atstovauja tik jį į postą paskyrusių interesus	31
Nenuleistos iš viršaus Patariamąjo balso seniūnijos tarybos mažiausiai pageidautinos	32
Kai bendruomenė lieka nebudri savanaudiškoms valdininkų užmačioms	33
Pilaitės bendruomenės prigimtinių teisių gynimo teisinėmis priemo- nėmis kronika	33
Vilniaus Pilaitės gyventojų sociologinės apklausos duomenys	35
Šiek tiek apie šių dienų žiniasklaidą	37
Patarimai ieškantiems teisybės teismuose	39
Piketai, mitingai, eitynės – kraštutinės teisinės kovos priemonės ...	39
Paskutinė paguoda - Strasbūro Europos Žmogaus teisių teismas ..	43
Ko Jums gali pagelbėti Lietuvos žaliųjų judėjimas (pagal asmeninį patyrimą)?	46
Trumpas pabaigos žodis	51
Panaudotos literatūros ir šaltinių sąrašas	51
Priedai	55

Pratarmė

Pastaruoju metu atsiranda vis daugiau internetinių svetainių, kuriose pateikiama informacija apie nevyriausybinės organizacijas, besirūpinančias gyventojų ir bendruomenės reikalais. Tačiau mūsų krašte pasinaudoti tokia informacija gali dar nedaugelis. Tam reikalingas internetas bei geri naudojimosi informacijos technologijomis įgūdžiai. O jei ir visa tai turime, vargu, ar galima greitai surasti informaciją apie tai, ko galime tikėtis iš nevyriausybinių organizacijų ir ką galime nuveikti į jas įstoję. Internetu bei spaudoje pasigendama apibendrintos informacijos apie nevyriausybinių organizacijų patirtį. Tad nusprendėme savo patirtimi pasidalinti su Lietuvos žmonėmis.

Nesiekiamo išnagrinėti visus nevyriausybinių organizacijų klausimus, aptarsime tik tuos aspektus, kurie mums atrodo svarbiausi šiuo persitvarkymo gyventi iš dalies kitokių vertybių laiku. Daugiau dėmesio leidinyje skiriame teritorinio planavimo klausimams, į kuriuos teko gilintis ginant Vilniaus Pilaitės bendruomenės interesus, kai buvo pasikėsinta į rekreacinės paskirties mišką.

Dabartinėje Lietuvoje yra įvairiausių planavimo atmainų, vienaip ar kitaip veikiančių mūsų gyvenimą. Viena iš planavimo atmainų – teritorinis planavimas, kuris tiesiogiai susijęs su prigimtinėmis teisėmis, tokiomis kaip būstas ir jo aplinka. Iš dalies tai lemia ir mūsų gerus, blogus ar neutralius santykius su kitais žmonėmis, ypač kaimynais ir net rodo valdžios požiūrį į mus.

Leidinyje publikuojami ir Lietuvos piliečių pasisakymai visiems svarbiais teisės ir galimybių klausimais. Dėkojame visiems už aktyvumą ir įdomius bei turiningus samprotavimus.

Norėdami sutaupyti Jūsų laiką bei praplėsti teisinės žinias, daugeliui svarbius įstatymus ar jų ištraukas bei nuorodas į juos pateikiame leidinio Priede.

Dėkojame ir tiems, kurių paskelbtus darbus arba asmeninį patyrimą galėjome panaudoti rengiant šią atmeną. Tikimės, kad populiariai parašytas leidinys pagelbės ginant savo ir kitų prigimtines teises bei prisidės prie šalies, kaip teisinės ir demokratinės valstybės kūrimo.

Lietuvos žemė – visų jos piliečių nuosavybė

Kiekvienas žmogus, atėjęs į šį pasaulį turi teisę vaikščioti žeme, kvėpuoti, maitintis, dirbti ir užsidirbti, šviestis, turėti palikuonių, naudotis kultūros ir gamtos paveldo paminklais, dalyvauti priimant visiems svarbius sprendimus. Tokioms teisėms būtina erdvė – žemė arba žemės plotai. Nežiūrint to, kad Lietuvoje po 1990 metų kovo 11 dienos akto pradėta įgyvendinti privatinės nuosavybės teisė į žemę, ji iš dalies yra ir bus visų mūsų nuosavybė. Tokia žemė mums yra, kol ji dar neaptverta, kol mes ja judame, perkame jos subrandintą derlių, kvėpuojame nuo jos sklindančių laukinių augalų kvapais. Kai žemė palikta dirvonuoti, eidami per ją arba būdami greta, kai ji užtvirta tvora, įtraukiame į plaučius joje augančių medžių kvapą, į ją žiūrėdami liūdime ar džiaugiamės, priklausomai nuo to, kokius jausmus sukelia. Net galime atsigerti per ją tekančio šaltinio vandens. Žemė, nesvarbu ar turi įstatymiškai įteisintus individualius šeiminkus, ar tebėra valstybinė, ar išnuomota laikinam naudojimui privatiems asmenims, vienaip ar kitaip su mumis susijusi. Naudojimosi galimybės žemės sklypais bendravalstybinio mastu suponuoja teisinius santykius, nuo kurių priklauso mūsų gyvenimo kokybė. O kaip rodo žmonijos istorija, už žemę reikia kovoti. Tokia kova netenka prasmės, jeigu priimami sprendimai gali garantuoti racionalų žemės naudojimą tiek individualioms, tiek kolektyvinėms reikmėms. Tik tada gali įsigali darna. Ji – viena pagrindinių teisiųjų siekiamybių demokratijos linkme pasukusių šalių. Todėl reikia sukurti tinkamą teisinį pagrindą, pagrįstą demokratinėmis nuostatomis. Vienos jų gali tenkinti, kitos piktinti, trečios nekelti jokių emocijų. Tačiau priimti įstatymai vienaip ar kitaip tvarkantys gyvenimą, susiję su kiekvienu žmogumi. Nelengva pasiekti, kad žmonių santykius reguliuojantys įstatymai būtų visiems vienodai palankūs. Tai priklauso, kaip jie tenkina mūsų reikmes bei atitinka asmeninį teisingumo supratimą.

Nerealizavę savo tikslų greitai, piliečiai nusivilia ir lieka nuošalyje nepasinaudoję teisėmis, kurias numato nauji ar pataisyti ankstesni įstatymai. Daugelis apie juos ne ką žino arba galvoja, kad jų išvis nepaisoma. Vengiama kovoti už savo ir kitų teises. Laukiama, kad kažkas iš šalies tai darytų arba netikima, kad kas nors gali keistis dėl neseno patyrimo.

Nesikišti, likti nuošalyje, kai paties reikalai tiesiogiai neliečiami, atrodytų, - pagrindinis dabartinio laikmečio eilinio Lietuvos žmogaus mąstymo trūkumas. Tada tiek vietos, tiek tarptautiniai įstatymai bei normatyvai, nusakantys įvairias piliečių galimybes, – tai tik demokratijos šablonas, kuris be piliečių aktyvumo yra negyvas galimo visaverčio gyvenimo karkasas. Daugumos žmonių abejingumu ir pasyvumu naudojasi savanaudiškų tikslų siekianti nedidelė visuomenės dalis.

Teritorinis planavimas – piliečių prigimtinių teisių garantas

Planavimas - viena iš svarbesnių priemonių individo ir kolektyvo interesams derinti, kai siekiama abipusės bendrabūvio darnos. Tačiau jis gali tapti įrankiu paminant nemažos žmonių grupės interesus, kai individas arba jų saujelė pasiglemžia daugumos galimybę į tas pačias teises apeidami įstatymus, darydami spaudimą jų pataisoms priimti, neretai pamynę paprasčiausio padornumo principus.

Sugrįžtant į netolimus sovietmečio laikus tenka prisiminti, kad iki 1990 metų – Lietuvos valstybingumo atkūrimo - miesto teritorijoje, ir ne tik, žemė buvo valstybės nuosavybė. Tuomet planuotojai, sprendžiantys kas turėtų būti vienoje ar kitoje vietoje, atsižvelgdavo į bendras visuomenės reikmes, kurias atstovavo tuometinė santvarka. Tais laikais dažnai nebūdavo paisomos pavienių piliečių reikmės. Pavyzdžiui, jei individualūs gyventojų namai trukdė daugiaaukščių namų statybai, buvo nugriaunami, o už turėtą turtą išmokamos piniginės kompensacijos arba atlyginama kitu turtu, dažniausiai butais daugiaaukščiuose namuose. Dabar gi – atvirkščiai, dažniau paminamos daugumos teisės. Po Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo pradėtas nuosavybės teisių atstatymo į žemę bei kitą nekilnojamąjį turtą procesas. Be to, atsirado galimybė tapti žemės savininku bei kai kuriuos visiems priklausančius plotus išsinuomoti net 99 metams. Tai įnešė pasikeitimus į planavimo procesą tiek miesto teritorijoje, tiek kaimo vietovėse.

Dabar Lietuvoje tai, kas turi būti įrengta ir plėtojama, sprendžia valdančios partijos. Jos atstovauja rinkusių bei finansiškai rėmusių visuomenės sluoksnių interesus. Tokį planavimą atlieka ir prižiūri įvairiausios institucijos. Demokratijos principais pagrįsto valdymo valstybėje svarbu, kad pats teritorinis planavimas būtų grindžiamas

racionaliais įstatymais, o jeigu jie prieštarauja darniems mažumos ir daugumos bendrabūvio principams, turi būti tobulinami. Be to, labai svarbu, kad pats planavimo ir derinimo su visuomene procesas vyktų skaidriai. Tai garantuoja teritorijų užstatymą bei jų atitinkamą įrengimą vienokiai ar kitokiai veiklai nepažeidžiant visuomenės teisių, t. y. higienos, triukšmo, taršos ir panašių norminių reikalavimų. Tad teritorijų planavimas artimai susijęs su aplinkosaugos, sveikatos bei žmonių nuosavybės klausimais.

Trumpai apie Teritorijų planavimo esmę

Negalima teigti, kad Lietuvoje nepaisomi privačių ir daugumos piliečių interesai. Juos gina visa eifė įstatyminių aktų. Visuomenei sudarytos, nors ir nevysiškai palankios, sąlygos dalyvauti teritorijų planavimo procese, visgi ji dažnai lieka greta svarbių sprendimų. Kiek plačiau aptarsime „Teritorijų planavimo įstatymą“, kuris skirtas reguliuoti individo ir daugumos teises, o kursyvu šiame skyrelyje paryškinsime ypač svarbias eilutes sekant kaip jo laikomasi. Būtent čia pasitaiko landų, kuriomis gali pasinaudoti išradingi privačių interesų siekiantys asmenys bei jų atstovai daugumos reikmių sąskaita.

1995 metais patvirtintas „Teritorijų planavimo įstatymas“ apibūdino ir įteisino pagrindines planavimo nuostatas, sąvokas, planavimo lygmenis bei procedūras. Planavimas tapo viešas. *Jame būtinas visuomenės dalyvavimas.* Įteisinti pagrindiniai planavimo lygmenys: Lietuvos Respublikos, apskrities, savivaldybės, fizinio arba juridinio asmens.

Planavimo rūšys. Pats teritorijų planavimas gali būti bendrasis, specialaus ir detalusis. Bendrasis planavimas - kompleksinis planavimas skirtas teritorijos naudojimo prioritetams, raidos tikslams ir strategijai nustatyti. Specialusis planavimas būtinas parengti vienos ar keleto veiklos sričių bei žemės naudmenų plėtros ir tvarkymo programas, sąlygas ir sprendinius. Detalusis planas skirtas savivaldybės teritorijos dalims, numatant žemės sklypo naudojimo ir veiklos jame plėtojimo sąlygas, teisių ir prievolių nustatymą, pakeitimą arba panaikinimą.

Planavimo vykdytojai. Planavimą organizuoja vyriausybė, valstybės valdymo institucijos, apskričių valdytojai, savivaldybių valdybos, fiziniai ir juridiniai asmenys pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą kompetenciją.

siekiant teisėtų reikalavimų, finansinės paramos, aktyvių žmonių atsiskleidimo, susitelkimo kovai už savo tikslus. Tokius pilietinius tikslus gina vietos ir tarptautiniai įstatymai. Svarbesnius jų aptarsime.

Orhuso konvencija – teisė į geresnį gyvenimą

Iš kursyvu išryškintų „Teritorinio planavimo įstatymo“ eilučių didžiausia įstatymine landa savanaudiškai valdininkijai yra viešo svarstymo reikalai. Jei išvis neapeinama tokia procedūra, jei nesuimituojama, kad atlikta, tai akivaizdžiai neišnaudotos patikimesnio informavimo sklaidos priemonės bei priešinamasi, kad daugumos nuomonė, kai ji valdininkijai nepalanki, būtų neišgirsta. Informuojant visuomenę vietos lygmeniu apsiribojama žinute vietos spaudoje. Pasitaiko, kad tokia informacija paskelbiama per patį atostogų įkarštį. O kas iš liaudies tokiam svarstyme gali dalyvauti? Aldona ar Bronius, kuris neturi už ką laikraščius nusipirkti? O jei jiems lieka po 12-16 valandų darbo dienos ir namų ruošos tik keletas valandų atsipalaidavimui prie televizoriaus ekrano? Vargiai jie ateis pareikšti savo nuomonės, jei tą dieną dirbtų trumpiau ir galėtų nepavėluoti į tokį renginį. O jeigu jie bedarbiai, kurių išlikimo tikslas siejamas su intensyvia bet kokio darbo paieška? Be to, ar Aldona ir Bronius žino, kad turi teisę reikšti savo nuomonę teritorijų planavimo klausimu, jei tai nesusiję su jų norais ten statyti būstą ar įkurti prekybai kioskelį? Atsakymas būtų toks. Jie turi tokią teisę ir gali dalyvauti ne tik kaip per tvorą susijęs su kaimyninės teritorijos įrengimu vienokiai ar kitokiai veiklai, asmenys, bet ir su tuo nesusiję asmenys, nes tokias jų teises reglamentuoja vietos įstatymai ir tarptautinės konvencijos.

Didžiąją dalį Lietuvos žmonių daugelis konvencijų, kurias pasirašo dabartinė Lietuvos valstybė, mažai ką sako. Taip pat ir Orhuso konvencija, kuri ypač svarbi piliečiams bei jų grupei, ginantiems savo prigimtines teises. Todėl kiek plačiau ir aptarsime Orhuso konvenciją. Tai Jungtinių Tautų Europos Ekonominės komisijos „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančias sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“. Pavadinta ji Orhuso vardu, nes buvo 1998 metais birželio 25 d. buvo pasirašyta Danijoje tokio pat pavadinimo mieste.

Pirmiausia, kuo ši konvencija, kurią 2001 metų liepą ratifikavo Lietuva, svarbi mūsų krašto piliečiui, atsako jos pačioje pradžioje nurodytos priėmimo priežastys. Čia pripažįstama, kad tinkama aplinkos apsauga

būtina žmonių gerovei ir pagrindinėms žmonių teisėms užtikrinti, įskaitant ir teisę gyventi. Taip pat pabrėžiama, kad kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai bei gerovei aplinkoje. Lietuva, dalyvaudama Pasaulinėje subalansuotos plėtros veiksmų programoje „Darbotvarkė 21“, įsipareigojo vykdyti jos nuostatas ir rekomendacijas. Šios programos įgyvendinimui buvo priimta Rio de Žaneiro Aplinkos ir Plėtros deklaracija, kurioje pirmasis principas skelbia, kad siekiama subalansuotos plėtros, dėmesio žmogui ir jo teisėms į sveiką ir visavertį gyvenimą harmonijoje su gamta (aplinka). Neseniai atlikta Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO) studija atskleidė priklausomybę tarp sveikatos veiksnių, aplinkos ir plėtros (Darbotvarkė 21 – 6.39). Pasaulio mastu siekiama sumažinti kenksmingų medžiagų poveikį ir išsaugoti saugią bei nepavojingą žmogaus sveikatai aplinką (Darbotvarkė 21 – 6.40).

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija, vykdydama projektą „Orhuso konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje“, 2001 metais ją išleido lietuvių kalba dviem tūkstančiais egzempliorių. Aptarsime kiekvienam iš mūsų svarbiausius šios konvencijos teiginius (kiti svarbūs teiginiai Priede, p.70-78).

Orhuso konvencijoje „visuomenė“ apibrėžiama taip: „vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų ir pagal nacionalinius įstatymus ar praktiką jų asociacijos, organizacijos arba grupės“. Tai reiškia, kad tai liečia kiekvieną krašto pilietį, tiesiogiai ir netiesiogiai susijusį su svarstomu klausimu. Vadinasi jis turi teisę domėtis kas vyksta jo šalyje bei išsakyti savo nuomonę. Tačiau greta Orhuso konvencijoje aiškinama, kas yra „suinteresuota visuomenė“. Ji – „tai visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų priėmimo procesu; pagal šį apibrėžimą nevyriausybinės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas ir veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis“.

Daugeliui neaišku, kokia informacija gali būti prieinama „visuomenei“ bei „suinteresuotai visuomenei“. Orhuso konvencijoje paaiškinama, kokia informacija gali būti neprieinama. Tai dažniausiai konfidenciali valstybės institucijų darbo informacija. Orhuso konvencija informacijai apie aplinką priskiria bet kokią rašytinę, vaizdo, garso, elektroninę ar kitokia materialia forma saugomą informaciją apie aplinkos elementų, tokių kaip oras, atmosfera, vanduo, dirvožemis, žemė, kraštovaizdis, ir gamtos objektų būklę, biologinę įvairovę ir jos komponentus, įskaitant

genetiškai modifikuotus organizmus, bei šių elementų sąveiką bei veiksnius, tokius kaip: medžiagos, energija, triukšmas ir radiacija, bei veiklą ir priemones, įskaitant administracines priemones, susitarimus aplinkosaugos srityje, politiką, įstatymų leidybą, planus ir programas, turinčius arba galinčius turėti poveikį išvardytiems elementams, taip pat išlaidų ir rezultatų bei kitą ekonominę analizę ir prielaidas, susijusias su priimamais sprendimais aplinkosaugos srityje. Prie tokių duomenų priklauso informacija apie žmonių sveikatos ir saugos būklę, gyvenimo sąlygas, kultūros objektų ir statinių būklę, tais atvejais, kai jai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkos elementų būklė arba per šiuos elementus išvardinti veiksniai, veikla ir priemonės. Dauguma jų gali būti priskiriami prie pagrindinių mus supančios aplinkos faktorių. Jie ypač susiję su mūsų gyvenimo kokybe ir labai svarbūs žmonijos, jos supančios gyvūnijos ir augmenijos išlikimui.

Valdininkai greitai pamiršta ankstesnes, visų labai priimtinas, strategijas

Kovos dėl puikių vietos oazių pačiame įkarštyje. Jos regimos tiek miestuose, miesteliuose, tiek kaimuose. Ypač jos pastebimos didmiesčiuose. Ne išimtis Vilnius. Gal neatsitiktinai sostinės valdžia keičia dar Lietuvos valstybingumo priešaušryje užsibrėžtas strategines gaires, o jų išsiaiškinimui išnaudotas ne vienas tūkstantis litų, žinoma, iš mūsų visų kišenės. Negalima nesutikti, kad gyvenimas laikui bėgant gali smarkiai pakoreguoti net pačias tvirčiausias dogmas. Tuo jis ir puikus. Tačiau, kai toks koregavimas tik pablogina padėtį, jis nepriimtinas. Galima džiaugtis, kad Vilnius dar menkai urbanizuotas, apie 70 procentų jos teritorijos sudaro miškai, želdynai ir žemės ūkio paskirties plotai ir dykvietės, t.y. ganėtinai žalios. Tačiau žaluma nevienodai pasiskirsčiusi. To negalima pasakyti apie naujuosius daugiabučius rajonus. Pavyzdžiui, Pilaitė intensyviai apželdinama, tačiau medžių sodinukai jei ir prigyja, tai jie auga ne taip greitai kaip norėtusi. Todėl brandžių medžių plotai, greta tokių rajonų labai svarbūs ne tik dėl sveikatos bet ir dėl laisvalaikio leidimo būdo. Įkurti atokiau nuo judrių ir gausiai transportų apkrautų gatvių žali plotai tampa gyventojų mėgiama pasivaikščiojimo vieta. Vadinasi, būtina atsižvelgti į tai. Reikėtų suintensyvinti apželdinimo darbus bei siekti išsaugoti greta tokių mikrorajonų natūraliai susiformavusias žaliąsias teritorijas.

Tačiau pastaruoju metu pastebimas didžiųjų Lietuvos miestų, tokių kaip Vilnius ir Kaunas, apstatymas žaliųjų plotų sąskaita. Štai kaip šį procesą vertina vienas iš straipsnio „Žalieji protestuos prieš Vilniaus plėtros planus“ internete (BNS-Baltijos šalių naujienų serveris) skaitytojų Gediminas: „Iš tikrųjų liūdna, kad Vilniaus planuose pasirinktas užstatymo sutankinimo kelias, kuris beatodairiškai vykdomas tikrai žmonėms reikalingų žaliųjų plotų sąskaita. Pažiūrėkim, kuo tapo Žvėrynas, kas iš jo bus vėliau. Užstatomi „tarpai“ tarp namų ir kituose rajonuose, apkarpmi miškų masyvai. Nesinorėtų, kad Vilnius virstų tokiu industrializuotu monsturu kaip Londonas, Niujorkas ir kiti didmiesčiai, kur medį surasti būna sunku, ir kur dirbtinis parkas jau vadinamas stebuklu. Parduodant, užstatant žaliąjį sklypą nauda akivaizdi, juk iškart gaunami pinigai, bet deja, ta nauda, kuri yra teikiama žaliojo ploto, t.y. teigiamas išorinis poveikis ir tai už ką sunku surinkti pinigus, yra sudėtingiau paskaičiuojama, tad labai čia lengva manipuliuoti suinteresuotiems asmenims – architektams (jie gauna užsakymus projektuoti, derinti), valdininkams (jie vaizduojasi darą gerą, jiems nubyra), beatodairiškiems verslininkams (jie gauna pelną už pastatytą plotą) Iš tikrųjų savivaldybė ir yra tam, kad rūpintųsi bendrais interesais, kur laisva rinka negali pasirūpinti (tai gana nedaug dalykų), bet matosi, kad tam tikri žmonės suinteresuoti kitkuo. Vilnius būtent ir unikalus natūralios (bent taip atrodančios) gamtos masyvais, įsiterpiančiais į miestą, ir tai nėra blogai, bet kaip tik priešingai – tikras stebuklas!“ (pastaba - citatų kalba netaisyta). Kaip pastebi specialistai: „Nėra vieningos miškų, saugomų teritorijų, želdynų ir želdinių tvarkymo politikos, nediferencijuotos finansavimo, planavimo, ūkininkavimo ir kontrolės funkcijos. Tai komplikuoja žaliųjų teritorijų planavimo ir įgyvendinimo procesą, neracionaliai naudojamos lėšos, nepasiekiami norimų rezultatų“. Nors nustatyti pagrindiniai prioritetai tokie, kaip daugiabučių gyvenamųjų namų rajonų aplinkos kokybės gerinimas, įrengiant ir atnaujinant tiesioginės aplinkos, vietinius ir rajoninius želdynus; naujų vietinių želdynų įrengimas netinkamai urbanizuotuose teritorijose; rekreacinės infrastruktūros plėtra, mažinant žemės naudojimo apribojimus, sudarant palankias sąlygas investicijoms; centrinių miesto želdynų (jungčių), integruojančių miesto urbanistinę struktūrą, įrengimas, pastaruoju metu juntamos atvirkštinio proceso tendencijos – regimas spartėjantis žaliųjų rekreacijos zonų apkarpymas. Ypač tai pastebima Vilniuje ir Kaune. Sovietmečiu Lenino

premią apdovanotas sostinės Lazdynų daugiabučių gyvenamojo rajonas už architektūrinį sprendimą, kai statiniai įterpti į didelę natūralios augmenijos teritoriją, taip pat neišvengs sutankinimo. Rengiant miesto dalių, mikrorajonų detaliuosius planus, gyvenamosiose teritorijose siektini šie rodikliai: daugiabučių namų kvartaluose vietiniai ir tiesioginės aplinkos želdynai skaičiuojami vadovaujantis 7-10 m² žmogui norma. Ši norma gali būti vienu trečdaliu mažinama, jeigu greta (400 m atstumu) yra centrinis arba rajoninis parkas, rekreacinio miško masyvas. Tačiau naujieji lietuviai negalvoja nei apie fizinę, nei apie dvasinę eilinio kraštiečio savijautą. Jie kiša savo nagus kur tik gali ir niekieno nevaržomi užgrobinėja net pačias menkiausias žaliąsias oazes prie daugiabučių namų. Dabartinė jaunoji karta tampa asfalto ir betono karta, jie net per atostogas nebeturi galimybių pailsėti gamtoje. Gal neatsitiktinai vaikai tokie palieję. Jau pradinių klasių mokinukai serga pagyvenusių žmonių ligomis. Neretai ligų priežastis judėjimo gryname ore stoka. Nesukurta vaikų ir jaunimą galinti tenkinti infrastruktūra daugiabučių namų rajonuose. Nemažą laisvalaikio jie praleidžia namuose ir laiptinėse. Tai ko ne augančios tautos dalies genocidas?! Pilaitės gyventojų sociologiniai tyrimai parodė, kad vienas trečdalis jos gyventojų labiausiai norėtų, kad čia atsirastų jaunimo užimtumo centras (klubas, sporto centras). Nei vietos, nei užsienio verslininkai neskuba investuoti į vaikų ir jaunimo turiningo laisvalaikio leidimo sritį. Neturėdama tinkamų sąlygų įvairiai leisti laisvalaikį prie gyvenamojo būsto vietos, jaunoji karta linkusi smurtauti.

Nors Vilniaus miesto gyventojai pirmenybę teikia poilsiui už miesto teritorijos, tačiau čia nėra kokybiškai įrengtų vandens pramogoms skirtų plotų. Stichiškai naudojamos patraukliausios ežerų ir upių pakrantės. Tam tinkančio Pilaitės teritorijoje esančio Gilužio ežero pakrantės jau išparceliuotas apsukriesiems, nors greta į jas pretenzijas yra pareiškę tikrieji savininkai. Beje, dar Lietuvos valstybingumo priešaušryje Gilužio ežeras buvo numatytas visų gyventojų rekreacinėms reikmėms. Tada buvo aišku, kad jis su tinkamai poilsiui neįrengtomis pakrantėmis yra visų turtas. Pilaitės bendruomenė tarpininkavo ankstesniesiems Gilužio ežero pakrančių savininkams, kurie savo pastangomis neįstengia atstatyti teisingumą. Raštu kreiptasi į prezidentą Rolandą Paksą. Jis pavedė ištirti šį klausimą.

Žvėrynas – Vilniaus miesto centro prieigos, vienas seniausių mikrorajonų, išsaugojęs iki mūsų dienų savitą architektūrą – medinius stati-

nus natūraliame kraštovaizdyje, pamažu praranda savo išsiskiriantį veidą. Jau projektuoja čia pastatyti stikliniai dangoraižiai, kurie sudarkys ir šią jaukią praėjusių amžių Žvėryno teritorijos dvasią. Kad dangoraižiai visiškai nedera prie Vilniaus, teko išgirsti ne tik iš savų, bet ir atvykusių čia iš svetur specialistų, puikiai išmanančių jo architektūros privalumus.

Neretai prestižinėse Vilniaus (dažniausiai Užupyje ir Žvėryne) vietose neaiškiomis aplinkybėmis užsiliepsnoja mediniai gyvenamieji namai ir ūkiniai pastatai. Taip atsiranda galimybė jų vietoje pastatyti naujus namus, praplėsti greta tik atsikėlusius turtingų gyventojų valdas.

Ar kultūros ir sporto kompleksai nėra priedanga pasipelnyti arba įsikurti visiems priklausančiose teritorijose? Investuotojai, pasirinkę teritorijas miesto centre bei jo apylinkių vaizdingose vietovėse, deklaruodami čia sukurti visuotinių reikmių infrastruktūrą, siekia šventosios karvės išskirtinumo teisių. Apeliuojama į visiems svarbius reikalus, kurie savaime neturėtų kelti įtarimo, kai investicijos į turiningo masinio laisvalaikio leidimą tik tariamos. Todėl tūlam Lietuvos gyventojui kyla mintis, ar kultūros ir sporto kompleksų įrengimas negali būti tik pirminis etapas siekiant su visuomenės pritariamu įsitvirtinti gero priėjimo bei puikaus kraštovaizdžio oazėse, ypač kai į jas skubos tvarka nutiesiamos arba artimiausiu metu numatytos įrengti komunikacijos. Nemažai atvejų, kai gavus leidimą pradėti planuojamą veiklą, jos atsisakoma. Ji pakeičiama pelningu verslu. Dėl Vilniaus savivaldybės galutinio neapsisprendimo vilkinami Žalgirio stadiono renovacijos darbai, nors jau yra atsiradę rimtų investuotojų. Dėl to mūsų sostinė vienintelė pasaulyje dar neturi tinkamo tarptautiniams standartams futbolo stadiono. Tenka tenkintis esančiu Kaune. Matyt ne taip lengva dorų ketinimų investitoriams gauti valdininkų pritarimą, jei jie iš to nesitiki papildomai pasipelnyti.

Pigaus šantažo atgarsiai. Kai 2003 metų birželio pabaigoje teismas panaikino detalų planą golfo aikštynams įrengti Pilaitėje, iš sostinės aukštas pareigas užimančio atstovo lūpų pasigirdo teiginių, kad šio mikrorajono gyventojai nenorėję pašonėje turėti golfo aikštynų, skirtų visų rekreacinėms reikmėms, netolimoje ateityje galės džiaugtis čia atsirasiančiu gyvenamųjų namų kvartalu. Tik nepasakė, ar tai bus daugumai skirti daugiabučiai, ar turtingiesiems prienami ištaigingi kotedžai? Pradėję protestuoti prieš golfo aikštynų steigimą savo rekreacinėje zonoje Pilaitės gyventojai buvo bauginami, kad nesutikus su čia numatytais įrengti golfo aikštynais, privalės tenkintis

krematoriumu kaimynystėje, kurio nenori Naujininkų mikrorajono gyventojai. Ar tai nepanašu į pigaus šantažo atvejį? Krematoriumui statyti turėtų atsirasti nuošalesnė nuo gyventojų vieta tiek prie sostinės, tiek ir prie kitų Lietuvos miestų bei miestelių.

Pastebėjimai: visais laikais ir visur ieškantys teisingumo ir norintys gerbūvio visiems buvo persekiojami, niekinti jų siekiai.

Nepalanki nuomonė verta ne vieno skatiko neišgirstama sėdinčių viršuje. Neatsižvelgiama į dėmesio vertas žmonių nuomones. Ne išimtis ir vieno piliečio komentaras po straipsnio „Žalieji protestuos prieš Vilniaus plėtros planus“ (BNS) apie tai, kaip turėtų būti sutvarkyta Pilaitės ir jos gretimų kaimynų iš Viršuliškių žalioji zona: „pilietis, 2003 09 20 12:24 : Turėjau nedidelę darbo sutartį, teko pora savaitių gyventi Karlsruhe mieste, Vokietija. (Taip, ten, kur netoli Prancūzija). Karlsruhe yra puikus pavyzdys, kaip miestas gali susiderinti su mišku. Kartais nesupranti, ar tai miestas miške, ar miškas mieste. Tai, ką pasakiau, yra įvadas vystant mintį, kad Pilaitės miškus reikia ne kirsti, o puoselėti ir prižiūrėti, apie jokiais privačias statybas ar žemes gražinimus čia negali net kalbos būti. Susitvarkyti galima taip, kad nuo Pilaitės senojo vandens malūno iki Neries būtų parkas, ne pras-tesnis už Vingio parką. O statyboms ir miesto plėtrai plotų tai tikrai netrūksta. Tas Vilniaus miesto plėtimasis „centro kryptimi“ yra kažkoks įgimtas nesusipratimas, kažkokia antipilietinė nepagydoma yda, vėliau ribojanti pačių miestelėnų laisvę, kuri geriausiai pasireiškia transporto kamščiais. Dėl Tujų gatvės aš nesu, prisipažinsiu, didelis specialistas, bet vis tiek, jeigu ten dabar „apleisti krūmynai“, tai juos išvystyti į tobulą miesto parką yra svarbesnė žmogaus paskirtis negu toje vietoje pristatyti dangoraižių. Kažkodėl negirdėti, kad savivaldybėje atsirastų drąsus projektas pastatyti pora galingų pastatų Lukiškių aikštėje. Nei miško, nei parko šioje aikštėje jau nebus, Leninas taip pat nebestovės, turime miesto centre didžiulį plotą, kurio likimo niekas nenori aptarinėti“.

Ar privatininkai išspręs šiukšlinimo problemas?! Leidimas visam laikui įsigyti arba išsinuomoti nuo keliolikos iki 99 metų įstabių kraštovaizdžių Lietuvos kampelius įvairiems tikslams yra grindžiamas tinkama jų priežiūra. Pirmiausia, motyvuojama tuo, kad juose nebus šiukšlių ir neišsiauklėjusių šiukšlintojų. Galima patikėti, kad užtvertose teritorijose, kurias saugos pikty šunys, taip ir bus. Tačiau kas žino, ar privatininkai rūpinsis ne jiems priklausančios gretimos teritorijos švara. Ten bus šiukšlių, jei jos bus renkamos tik vienkartinį, tokių kaip Žemės

dienos ir į jas panašių akcijų metu. Ar nereikėtų pradėti ieškoti lėšų keletui laikinų etatų per didįjį šiukšlinimo sezoną? Juos konkurso būdu galėtų užimti prie tokių teritorijų gyvenantys dar guvūs pensininkai, stokojantys lėšų studentai ar darbo biržos lankytojai, kuriems retsykiais privalomi viešieji darbai. Lėšų tokiems etatams galėtų skirti įmonės, kurios vienaip ar kitaip įtakoja didesnę aplinkos taršą, dėl to yra apmokestinamos ekologiniais mokesčiais. Įvairios aplinkos švarinimo akcijos gali būti kaip viena iš daugelio jaunosios kartos auklėjimo priemonių, organizuojamų suaugusių iniciatyva: bendruomenių, mokytojų, savivaldos institucijų. Todėl svarbių visuomenei vietų privatizavimas su jų atitvėrimais, grindžiamas ketinimais ten palaikyti tvarką bei švarą, yra lėkšta gražių vietovių užgrobimo savanaudiškais tikslais priedanga. Ji dažnai klaidina mėgstančius vaikščioti neprišukšlintoje aplinkoje. Šiam mitui sugriauti pateikiame kai kurių straipsnio „Žalieji protestuos prieš Vilniaus plėtros planus“ internete (BNS) skaitytojų komentarus: „Viršuliškės, Pilaitei, 2003 09 22 10:09: Mus irgi apgavo - žadėjo „Viršuliškių parką“ įrengti prie miškelio, o įrengė viso labo šuniukų pasibėgiojimo aikštelę. Bet mes dėl to nepiketuojame, nes ir šunis mylime“; „mika, 2003 09 20 23:07: Kirsti mišką 14 ha Narbuto gatvėje ir 80 ha Pilaitėje pasirodo vadinama sveika nuovoka? Ar nors matėte kaip tie miškeliai atrodo? Ar matėte projektą to monstro, kurį statys Narbuto gatvėje? Nepaliks nė medžio... vardan kažkokio barako, kai šalia troleibusų parko nors kažin ką norint gali statyti, bet... NEMATO toliau savo nosies ... Ir nepainiokite čia visokių pinklių, bomžų, pavydo ir t.t. Kiek pamenu Vilnius visada garsėjo pasaulyje kaip žalias miestas, ar ilgam? Rūpi miestiečių rūpesčiai? Ar buvo surengta tame rajone nors vienas susirinkimas, apklausa? Jūsų atsakymas turėtų būti maždaug toks: ten gyvena vieni bomžai ir alkoholikai, jie iš viso nežino ko jiems reikia, ir visokios apklausos NEREIKALINGOS juk miestiečiai taip pasitiki jaunuoju mankurtiškuoju meru.... O dar iškirskite 99 ha Saulėtekio parkelio, dar Vingio parką galima aptrumpinti, tarp Fabijonų ir Baltupių irgi yra kur apsisukti – pirmyn. Tai bus investicijų! O štai Sereikiškių parko – nelieskite. O kodėl? Pilnas narkomanų, šiukšlių ir šiaip neaiškių žmogystų, bet niekam neužkliūna, nes.... ir patys puikiai žinote kodėl.“

Ar investicijos tik iš svetur – išspręs visuotinos ubagystės problemas?! Tai – kitas klaidinantis visuomenę mitas. Investicijos iš svetur gali šiek tiek prisidėti arba dar labiau nuskurdinti, jeigu

prisimintume netolimą naftos bendrovės „Williams International“ istoriją Lietuvoje. Tai jokių būdu iš esmės nesprenžia išmintingos krašto ekonomikos politikos reikalų. Pasirinkimą investuoti kapitalą Lietuvoje, ir ne tik joje, pirmiausia lemia tikėjimas, kad iš to galima tikėtis gero pelno. Todėl užsieniečiai labiau skuba investuoti į strategines verslo šakas, tokias kaip energetika, arba siekia įsigyti kuo daugiau pastatų bei žemės sklypų įvairiam verslui palankiose vietose, neretai pelningo pardavimo tikslu. Nuo jų neatsilieka ir mūsų krašto turtingi žmonės. Kultūra, taip pat ir sportas, yra antraeiliai investuotojų iš svetur akiratyje. Motyvai, kad Vilniuje Pilaitės apylinkės pasirinktos golfo aikštynams dėl puikaus kraštovaizdžio, siekiant pritraukti užsienio investitorius, arba juos golfo sportu kuriam laikui priištiti, niekuo nepagrįsti. Tarp šio projekto akcininkų daug užsieniečių nėra. Reikėtų nepamiršti, kad tarp užsienio investitorių į pokomunistines šalis nemažai sužlugusio verslo, ryšių su nusikaltėlių grupuotėmis atstovų. Pasitaiko ir apsišaukėlių bei paprasčiausių apgavikų. Būtent dėl tokių investitorių iš svetur tikimasi papildomų lėšų į Vilniaus savivaldybės biudžetą ir dėl jų kviečiami aukotis šio naujausio daugiabučio mikrorajono gyventojai ir atsisakyti vienintelės artimiausios ir vaizdingiausios vietos, tinkančios poilsiui greta būsto, savo noru pasiliekant teisę gyventi rezervate.

Pateikiame kai kurių Vilniaus gyventojų, įsijungusių į diskusiją internete (BNS) apie Lietuvos žaliųjų judėjimo rengiamą protesto akciją 2003 metų rugsėjo 23 dieną prieš pragaištingą Vilniaus plėtros planą, pasisakymus: „t, 2003 09 21 10:24: Aš nesuprantu apie kokias investicijas čia kalbama. Vienas dalykas, jei tai suplanuotas strateginis – komercinis- rajonas, o kitas - jei tai dar vienas „miegamasis“. Pirmu atveju dar galima kalbėti apie kažkokį verslo klimato gerinimą, antru - paprasčiausias laisvų plotų išpardavimas (ten gyvenančių žmonių patogumo sąskaita). Šiaip ar taip „miegamajam“ rajonui yra visai kiti reikalavimai nei komerciniam. O dėl važiavimo į „kaimą“ (autorių pastaba, vienas pilietis siūlė Pilaitės gyventojams, kuriems neužtenka rekreacinių zonų, persikelti gyventi į kaimą) - tai nėra blogas variantas, tik deja ne visi turi tiek pinigų, kad galėtų pasistatyt namuką Vilniaus priemiestyje. Nors, reik pastebėti, tokiu namukų smarkiai daugėja“; „mika, 2003 09 20 22:10: Taip, labai teisinga mintis – tegul nusiperka tuos golfo laukus už kokių 160 km nuo Vilniaus (kaip jo ekscelencija Adamkus pirko golfo lauką 160 km už Čikagos) ir žaiskite sau į sveikatą. O imituoti investicijas IŠPARDUODANT žemę miesto centre ir debilas

gali... O ką paliksime miesto valdžioms po Zuoko? Paaiškės, kad Zuokas išpardavė VISUS laisvus žemės plotus: su miškais ir be, o pinigus sakykim natūraliai PRAVALGĖ. Nes visos savivaldybės pinigus PRAVALGO: paskirsto švietimui, sveikatai, APLINKOS APSAUGAI (naikinimui) ir ... visokioms statyboms... Na sakykim, pritrūks naujo savivaldybės pastato finansavimui – ir iš kur miesto valdžia paims? Sužlugus senų savivaldybės pastatų aukcionams iš kur pinigų ims? Parduos va 14 ha miškelį Narbuto/Laisvės sankryžoje ir yra kokių 14 limonų ir dar už medieną gaus ir... Ir dar įdomu, ar nors vienas palaikantis Zuoko medkirtinius sugebėjimus pasodino kada nors NORS VIENĄ medį?“

Savanaudžių akiratyje – žemė

Po pelningų verslo objektų, likusių iš sovietinių laikų, nevysiškai skaidraus jų privatizavimo, liko žemė. Tik pradėta viešumon kilti valstybės tarnautojų žemės sklypų persikėlimo į bendro naudojimo rekreacinės paskirties zonas arba į vietas, kurios dar negražintos tikriesiems savininkams, faktai.

Žemės paskirtis ne visada tokia, kokios norėtusi pasipelnymo tikslais. Pagal paskirtį visa Lietuvos teritorija yra suskirstyta į žemės ūkio, miškų ūkio, konservacinės (valstybiniai parkai, rezervatai) bei kitokios paskirties žemes. Ūkinę veiklą, išskyrus žemės ūkio veiklą, galima vykdyti tik tuose žemės sklypuose, kurie yra priskirti prie kitos paskirties žemių. Turint tikslą pasipelninti ne ūkinės paskirties žemėje ne ką ir nuveiksi. Todėl dažnai siekiama pakeisti tikslinę žemės paskirtį, ypač jei ji yra tinkamoje pasipelnymui vietoje. Tad neretai žemės plotams, siekiant grynai privačių interesų, suteikiama kitokia nei ankstesnioji paskirtis. Tai leidžia žemės sklype vykdyti daug įvairesnę veiklą.

Patarimai: pastoviai ir aktyviai dalyvaukite teritorinio planavimo reikaluose ir būkite atidūs šio įstatymo vingrybėse.

Ar baisu, kad visiems svarbių teritorijų savininkais gali tapti jų tikrieji šeimininkai?! Daugelis miestų, miestelių, net kaimų teritorijų yra visuomenės bendrų interesų akiratyje. Strategiška verslui palankiose bei puikaus kraštovaizdžio vietose neskubama gražinti žemė iki sovietmečio buvusiems savininkams. Už tai siūlomos kompensacijos arba kitos vietos, o dažnai kompensacijos už turėtą sklypą ar jo atidavimas natūra kitokioje vietoje atidėliojamas neribotam laikui. Žemės sklypuose, dėl kurių susiduria siauros grupės ir daugumos

žmonių interesai, kai paaiškėja, kad tokia teritorija turi savininkus iš senų laikų, galvojama, kad geriau ji atitektų tai grupei galimų investuotojų tikint, kad jų veikla bus labiau nukreipta patenkinti bendras reikmes. Nežinoma, kaip su atgautu sklypu, kuriame nėra pastatų, elgsis tikrieji savininkai. Tenka patikinti, kad baiminamasi be reikalo. Pirmumo teisę jį įsigyti turi valstybė. Kokia kaina, sprendžia įstatymai. Kitas reikalas - suinteresuotų asmenų siekimas užgrobti pusvelčių jiems nepriklausančias žemes bei pakeisti jų tikslinę paskirtį siekiant privačių tikslų. Blogiausias atvejis, kai tai daroma po Vyriausybės priedanga. Tokie piktnaudžiavimai dar reti, tačiau žemesniuose jos lygmenyse jau tapo norma.

Prognozės. Jei visuomenė tylės ir leis naujiesiems lietuviams prasi- lenkti su įstatymais, sudarys palankias sąlygas ignoruoti daugumos prigimtines teises, tai greitu laiku galime atsidurti trečiųjų šalių gyventojų padėtyje. Ten daugumos balsas nieko nereiškia. Išsišokėliai nutildomi su jais fiziškai susidorojant, areštuojant, ar pasodinant į kalėjimą iki gyvos galvos.

Primerkime: veiklos pobūdį žemės sklypuose, kaip ir teisės reikalus į privačią nuosavybę, sprendžia jos paskirtis. Tai Konstitucijos ir kitokių įstatymų prerogatyva. Teisę, kokius įstatymus priimti, atmesti bei tobulinti, iš dalies turime mes – rinkėjai, kai renkame atstovus iš savo tarpo į šalies įstatymus leidžiančias ir jų vykdymą kontroliuojančias institucijas. Todėl labai svarbu dalyvauti bet kokiuose rinkimuose, taip pat apklausose, referendumuose ar kitokiose akcijose, kur prašoma išsakyti nuomonę. Vienas iš svarbesnių kovos už mūsų prigimtines teises svertų - siekti daugumai palankių įstatymų bei aktyviai stebėti kaip jų laikomasi, o teritoriniame planavimo procese asmeniškai ar kolektyviai dalyvauti ir pasisakyti. Jei žemė rekreacinė – vadinasi, turi tenkinti daugumos reikmes. Todėl piliečių balsas labai svarbus primenant valdininkijai, ką ji iš tikrųjų turėtų atstovauti.

Išlieka pavojus kultūros ir gamtos paminklams

Įvairių saugotinių paminklų Lietuvoje ne tiek mažai. Retoje apylinkėje nėra piliakalnių, ypatingų akmenų, vertingų architektūrinių statinių ir pan. Daug žmonių gyvena vietovėse, kuriose yra išlikę gamtos ir kultūros paveldo paminklų, nors ne visus suspėta įtraukti į tokių objektų sąrašą, pagal kurį juos saugotų valstybė. Vieni jau įtraukti į tokius

sąrašus. Dėl kitų aiškinamasi. Ateityje ir jie gali būti paskelbti saugotiniais paminklais. Tinkamai jų priežiūrai užtikrinti yra sukurti įstatymai, kurie greta pagrindinės nuostatos – nepriekaištingos saugos sąlygų sukūrimo – turėtų tinkamai tenkinti pažintines reikmes, garantuoti perdavimą ateinančioms kartoms. Tokiai Lietuvos saugotinių paminklų politikai vykdyti naudojami įvairūs apribojimai veiklai, kuri turėtų neigiamų pasekmių tiek kultūros, tiek gamtos paminklams. Labai svarbu, kad į saugotinių tokių objektų sąrašą patektų visi, turintys išliekamąją vertę. Pastaruoju metu net į jį patekę tokie paminklai gali būti tinkamai neprižiūrimi, nes nesurandama tam lėšų. Pasitaiko atvejų, kai jie atsiranda gražintinos žemės teritorijoje. Naujiesiems jų šeimininkams savo nuožiūra tenka spręsti, ką toliau su jais daryti. Dažnai jie išjudinami iš savo ankstesniosios vietos, jei nesunaikinti, tai parduodami, arba panaudojami buitiniams reikmėms. Tai gali atsitikti dėl nežinojimo, koks tai svarbus objektas, arba žinant jo vertę, jie pagrobiami savo teritorijai papuošti ar pasipelnymo tikslu. Apie tokius atvejus, kai su paminklais barbariškai pasielgiama sužinome iš žiniasklaidos. Formuojasi apsucrių senojo tikėjimo gamtos reliktais, kurie priklauso visiems, pardavėjų klanas. Jie nesunkiai tokius saugotinius paminklus suranda pagal jų vietų ilgo ir kruopštaus darbo pareikalavusią iš mokslininkų bei mėgėjų publikuotą medžiagą. Tačiau tokie paminklai gali nebebūti visų nuosavybe ir dar dėl vienos priežasties. Svarbus praeities objektas atsiduria vieno ar grupelės privatininkų rankose su išskirtine tik sau naudojimosi galimybe laiminant valdininkams.

Džiugu, kad pavienių asmenų ar bendruomenės pastangomis pavyksta sutramdyti tokių objektų „prichvatizuotojų“ užmačias. Mažumos nuosavybe visai neseniai galėjo tapti Pilaitės piliakalnis – neatskiriama pačio naujausio Vilniaus daugiabučių namų rajono dalis, nes jis pateko į šioje vietovėje planuojamo įrengti golfo aikštynų su jam būtina infrastruktūra detaliojo plano nustatytas ribas.

Primerkime: labai reikšmingas bendruomenių dėmesys siekiant sudaryti tinkamas sąlygas kultūros ir gamtos paminklų apsaugai.

Akivaizdūs ir užslėpti geresnio gyvenimo trikdžiai

Siekiant apsaugoti piliečius nuo jiems pavojingų ir kenksmingų faktorių, statiniams ar kitokiai veiklai žemės sklype yra taikomi tam

tikri ribojimai. Pavyzdžiui, neleidžiama, kad šalia gyvenamųjų namų būtų vykdoma aplinką teršianti ir triukšminga veikla (pastatyta didelės taršos gamykla ar fabrikas). Kai kurie mūsų krašto politikai norėdami visuomenei prastumti pelningus projektus, imasi gražbylostės. Tarp iš pirmo žvilgsnio nekaltų žmonijos reikmėms skirtų objektų, rastume ir golfo laukus. Jie neapsieina ir be šio sporto „prastūmimo“ į vaizdingas ir visiems svarbias vietas propagandos.

Ar iš tikro golfas nekaltas sportas? Golfo aikštynai tik pradėdami įteisinti mūsų krašte, todėl dar nedaug apie juo žinome. Neretai mums brukami tik šio sporto privalumai. „Pamirštama“ pasakyti, kad tai brangus bei ekologiškai kenksmingas sportas. Neminima, kad jo įrengimui ir išlaikymui naudojamos kenksmingos cheminės medžiagos bei gėlo vandens atsargos. Nutylima, kad nei vienoje pasaulio šalyje, kur jo aikštynų socialiai pristeigta, laukiama pelno nebūna. Iš tokių paminėtina Japonija. Nebežinoma, ką toliau daryti su nelankomais golfo aikštynais, kuriems atiduota nemažai žemės plotų. Be to, jau pats jų įrengimas brutalus natūraliose pievose slypinčiai gyvūnijai bei augantiems augalams. Golfui ne tik reikia specialaus kraštovaizdžio, bet ir tinkamai įrengtų bei prižiūrimų aikštelių. Kad neaugtų kitokia nei specialiai žolė, naudojami kenksmingumu sveikatai pagarsėję herbicidai. Žolės šviežumui palaikyti sunaudojama daug gėlo vandens, kuris tampa kenksmingas ir gali patekti į geriamuosius vandenius. Be to, turi būti kertami medžiai, ir kaip taisyklė, golfo aikštynai aptveriami, jei ne dėl galimo atsitiktinių praeivių sužalojimo specialiais golfo kamuoliukais, tai dėl nenoro, kad čia vaikščirotų pašaliečiai. Ne paslaptis, kad golfas – tai turtingųjų pamėgta sporto šaka.

Ar gali dauguma riboti mažumos reikmes rinktis golfą? Kiekviena reikmė, nežiūrint, kiek ji nepopuliari, turėtų atrasti vietą po saule. Tačiau ne daugumos sąskaita. Demokratinėje visuomenėje dauguma taip pat turi siekti, kad būtų skaitomasi ir su nedaugelio reikmėmis. Ir šiam reikiam sportui turėtų būti atrasta tinkama vieta.

Tose šalyse, kur ekologinis švietimas išvystytas ir tausojami natūralios gamtos resursai, kur kovojama už išmintingą kiekvieno gamtos centimetro panaudojimą, neskiriama vieta golfo aikštynams miesto centre ar jo pakraštyje vaizdingo kraštovaizdžio teritorijoje. Golfo aikštynams įrengti dažniausiai suteikiama buvusi ir jau nebenaudojama atliekų vieta, kuri tuo pačiu atitinkamai sutvarkoma. Taip užteršimo išvengia kitos vietos. Tačiau golfo steigimas saugotinoje žalioje zonoje,

kuri yra arti gyvenamųjų namų ir yra gausiai lankoma šalia gyvenančių žmonių, tai akivaizdus mažumos nesiskaitymo su didžiuma savivalės faktas. Golfo laukai nėra draugiški gamtai, nors siekiantys tik savų tikslų teigia priešingai. Nei vabalėlis, nei drugelis, nei bitutė nektaro neras, o paukštis vabalėlio nesugaus.

Vieta pirmiesiems golfo aikštynams sostinėje rinkta iš dviejų teritorijų. Ties Geležinio Vilko gatve, Ozo biologiniame draustinyje, netiko. Ji – draustinio teritorijoje, kur draudžiamos statybos. Be to, čia nėra tokio puikaus kraštovaizdžio, kurį turi Pilaitė. Tai tvenkiniai, upelis ir miškas, kalvaitės. Dėl to pastaroji ir pasirinkta. Kilus konfliktui, siūlytos taip pat puikaus kraštovaizdžio vietos, kuriose galėtų būti rengiami golfo aikštynai vilniečiams. Jų atsisakyta. Galvojama, kad Pilaitės miškas su jo laukymėmis pasirinktas šiam sportui dar ir dėl nutiestų komunikacijų.

Pilaitės bendruomenė nėra kategoriška prieš šios sporto šakos mėgėjų reikmes. Tam turėtų būti atrasta kita vieta. Be to, Pilaitės bendruomenės aktyvas nesirengia pasipelnyti iš šios sporto šakos, užkirsdamas kelią jam atsirasti rekreacinės paskirties žaliojoje zonoje prie gyvenamųjų daugiabučių rajono. Jo nariai tampa rėksniais ne už pinigus, o dykai ir tik tada kai pajaučia bei pamato daugeliui realią grėsmę. Todėl nesuprantamas įsijungusiojo internete į BNS straipsnio „Žalieji protestuos prieš Vilniaus plėtros planus“ aptarimą šis pasipiktinimas: „Pilaitietis, 2003 09 20 10:54: Siūlau visiems normaliai mąstantiems Pilaitės gyventojams vienytis prieš nesveikuosius medžių mylėtojus. Už tai, kad jų pastangomis dabar aš turėsiu važiuoti žaisti golfą į Europos centre įrenginėjamus golfo laukus vietoj to, kad iš savo balkono būčiau galėjęs mušinėti šarikus, asmeniškai prikakosiu jiems į kepurę. O jei rimtai, tai chebrytė prie pinigėlių nusisamdė Pilaitės rėksnius, kad golfo laukai čia nebūtų įrengti, o patys Europos centro regioniniame parke sėkmingai įrenginėja savo laukus. Kas netikite, galite nuvažiuoti pasižiūrėti. Laikas įsisąmoninti, kad sekse, kare ir versle įmanomos ir tinkamos visos priemonės. Tik svarbu kam ko reikia“.

Pilkus daugiabučių rajonus pagyvina spalvingi kotedžai. Mūsų miestų pilkumą pajvairinantys kotedžai, išskylantys greta daugiabučių namų kvartalų, rekreacinės visiems skirtos teritorijos sąskaita, taip pat užsimaskavę palankios aplinkos geresnei mūsų gyvenimo kokybei, trikdžiai.

Trumpai apie nevyriausybinės organizacijos

Prie svarbesnių atviros visuomenės bruožų priskiriamas nevyriausybinių organizacijų (NVO) kūrimasis bei jų aktyvi veikla. Tokiomis laikomos visuomeninės organizacijos, asociacijos, labdaros organizacijos ir fondai, dauguma viešųjų įstaigų. Nevyriausybinių organizacijų grupei nepriskiriamos politinės partijos bei organizacijos.

Iš NVO tikimasi pagalbos gerinant vietos gyvenimo sąlygas bei paramos labiausiai nukriausiai visuomenės žmonių grupei, visuomenės susipriešinimo mažinimui, socialinės integracijos didinimui. NVO tenka nemažas vaidmuo plečiant socialinių paslaugų tinklą, siekiant vyriausybės veiksmų skaidrumo bei keliant visuomenės sąmoningumo lygį. Sveikintina, kai NVO įsisteigia ne valdžios iniciatyva, o laisva žmonių valia, t. y. kai žmonės į tokias organizacijas telkiasi bei vykdo veiklą savanoriškai. Siektina, kad nariai į NVO įstotų ir išstotų savo noru, NVO būtų laisva nuo valdžios ir valdymo institucijų. Dar pačioje nepriklausomos Lietuvos pradžioje, Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje, kuriai 1992 metų spalio mėnesį vieningai pritarė piliečių referendumas, atsispindi siekiai kurti „atvirą, teisinę, pilietinę visuomenę“. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsnyje piliečiams numatyta „... teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai“. 1995 metų vasario 2 dieną priimtas Visuomeninių organizacijų įstatymas demokratizavo visuomeninių organizacijų reglamentavimą. Netrukus šio įstatymo atsisakyta. Siekta tokių organizacijų veiklą reglamentuoti vienu bendru įstatymu. Vietoje to įstatymo buvo parengti ir 1996 metais priimti Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų bei Viešųjų įstaigų įstatymai.

Ko NVO gali tikėtis iš valdžios? Ne centralizuotai teikiamos paramos tiek pinigais, tiek patalpomis iš valstybės per savivaldos organus, bet per įvairias kultūros, socialines ir kitas institucijas. Kaip alternatyvi ir vis labiau mūsų krašte įsigalinti materialios paramos priemonė yra viešas paslaugų pirkimas iš NVO, t. y. kai joms suteikiamos lėšos už tam tikrus uždavinius bei tikslus, kuriuos įsipareigoja atlikti. Lietuvoje NVO gali tikėtis politinių konsultacijų per tuo tikslu sukurtą mechanizmą, dažniausiai per oficialias konsultacines tarybas, konsultacijas su NVO kai kuriais jų veiklos klausimais priimant

atitinkamus sprendimus, kurių metu šios esti nepakankamai išklausomos bei nepakankamai atsižvelgiama į jų pasiūlymus. Vyriausybės lygmenyje konsultacijoms su šiomis organizacijomis veikia Nuolatinė NVO komisija. Nuo 1995 metų gruodžio 4 dienos dirba Labdaros ir paramos fondas „Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras“ (NIPC). Jo steigėjas - Atviros Lietuvos fondas, kurio tikslas - plėtoti Lietuvos nevyriausybinių organizacijų sektorių šalyje, teikiant informaciją ir techninę pagalbą, konsultuojant, rengiant mokymus ir leidžiant leidinius. Be šių labai svarbių dalykų, NVO gali tikėtis finansinės paramos savo plėtrai. NIPC remdamasis nuveikto darbo patirtimi bei išskirdamas prioritetines NVO problemas, inicijuoja užsienio finansinę pagalbą Lietuvai.

Jungimasis į asociacijas – visokeriopo stiprinimo garantija

2003 metais Vilniuje bendriems tikslams susivienijo dešimties seniūnijų gyventojų bendruomenių. Jos pasivadino Vilniaus bendruomenių koordinacine taryba. Į tokius junginius susibūrusioms nevyriausybinioms organizacijoms, siekiančioms bendrapilietinių tikslų pagal gyvenamąją vietą, atsiranda geresnės sąlygos dalintis informacija bei asmeniniu patyrimu. Vilniaus miesto bendruomenių koordinacinė taryba sukurta be jokių įsipareigojimų. Tai ne vieša įstaiga, o visuomeninių organizacijų darinys. Jo pagrindinis tikslas - didesnių kolektyvinių pastangų sutelkimas siekiant pačių svarbiausių tikslų šiuo sunkiu pereinamuoju laikotarpiu, kai eilinio žmogaus fizinis bei dvasinis gyvenimo pamatas galutinai išklabinamas savanaudiškų valdininkijos paskatų. Tai pirmiausia reiškiasi bendrų tikslų palaikymu dalyvaujant viešuose visiems reikšmingų sprendimų svarstymuose, kraštutinėmis priemonėmis – bendrais piketais - kovojant už prigimtines teises. To pavyzdys 2003 metų rugsėjo 22 d. piketas prie Vilniaus savivaldybės, inicijuotas Lietuvos žaliųjų judėjimo prieš miškų kirtimą, bendrų rekreacinių teritorijų uzurpavimą bei apsunkintas komunalinių paslaugų sąlygas municipaliniuose butuose, kurie skirti socialiai remtinoms, dažniausiai ir daugiavaikėms, šeimoms. Pikete dalyvavo trys Vilniaus gyventojų bendruomenės iš Pilaitės, Viršuliškių ir Žvėryno.

Šalyje šių ir kitokių tikslų subjektų jungimasi į asociacijas numato „Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas“ (1996 metų kovo 14 d.

Nr. I-1231). Jis apibrėžia asociacijų steigimo, valdymo, veiklos, reorganizavimo ir likvidavimo tvarką. Pagal šį įstatymą asociacija - tai juridinių bei fizinių asmenų savanoriškas susivienijimas, vykstantis asociacijos narių nustatytus ūkinius, ekonominius, socialinius, kultūros, švietimo, mokslinio tyrimo uždavinius bei funkcijas. Jame nusakoma, kas gali jungtis į asociacijas. Tai juridiniai bei fiziniai asmenys pagal veiklos, vartojimo, funkcinius, teritorinius požymius. Pažymima, kad pagal savo prievoles asociacija atsako visu savo turtu ir neatsako už jos narių prisiimtus įsipareigojimus. Pabrėžiama, kad asociacija yra ne pelno organizacija. Asociacija turi Lietuvos Respublikos Konstitucijos bei kitų Lietuvos Respublikos įstatymų, Vyriausybės nutarimų suteiktą veikimo, iniciatyvos bei sprendimų laisvę ir nustatytas pareigas, o savo veiklą grindžia įstatymų nustatyta tvarka įregistruotais asociacijos įstatais. Nariai privalo laikytis asociacijos įstatų. Asmuo, turintis priešiško asociacijos tikslams interesų, gali būti nepriimtas į asociaciją.

Kuo stipri ir silpna gyventojų bendruomenė?

Vien susitelkimas būrin padeda individui, nepatenkintam bendrabūvio realijomis, jaustis saugesniu, save tinkamai realizuoti. Tokiose bendruomenėse geriau suprantamos į jas besikreipiančių žmonių bėdos. Kolektyviai aptariami tikslų siekimo būdai.

Bendruomenės įteisinimas dar nieko nereiškia, jei ji nežino kaip veikti siekiant savų tikslų. Tad ji turi būti veiksmi ir laikytis strategijos. Viskas priklauso nuo jos tikslų, kurie yra žmonės jungiantis pamatas. Reikšmingas ir pats žmogiškasis faktorius. Svarbu žinoti, ko siekia į bendruomenės veiklą įsijungęs žmogus. Į išmintingą bendruomenių veiklą apeliuoja Jungtinių tautų sąjunga, pati Europos Sąjunga bei kitos tarptautinės nevyriausybinės institucijos. Dabartinę kadenciją einantis Lietuvos prezidentas Rolandas Paksas savo rinkiminės programos įgyvendinimą sieja su aktyvia bendruomenių veikla. Atrodytų, kad tikrai šių kolektyvų steigimasis sveikintinas demokratėjančios visuomenės reiškinys. Tačiau patirtis liudija ką kita. Pastaruoju metu juntamas bendruomenių kūrimosi suaktyvėjimas. Neretai jos tampa vienu pagrindinių ramsčių valdžios institucijoms siekiant bendrabūvio tikslų. Remiantis bendruomenėmis galima nemažai laimėti. Todėl svarbu žinoti, ar bendruomenė negali būti panaudota valdininkijos savanau-

diškiems tikslams, apeliuojant į tai, kad vienokiam ar kitokiam jų sprendimui pritarė. Dėl šios priežasties gali būti inicijuojamas bendruomenės įsteigimas iš viršaus, o ne atvirksčiai, savaime: pačios bendruomenės iniciatyva, t. y. iš apačios. Kai bendruomenės įsisteigia pačių gyventojų noru kokiai nors kebliai situacijai spręsti, tai naivu tikėtis korumpuotos valdininkijos palankumo ir tinkamo palaikymo tiek žemutiniame, tiek viršutiniame savivaldos lygmenyje. Tokios bendruomenės tampa rakštami savanaudiškų sprendimų reikaluose. Pasitaiko, kad jos tendencingai puolamos: menkinami jų tikslai bei kompetencija, mėginama jas išeliminuoti iš aktyvios veikimo aplinkos sukuriant alternatyvias bendruomenes, kurios numatytos neteisėtų valdininkų veiksmų viešo prisidengimo tikslu.

Patarimas: nežiūrint korumpuotos valdininkijos priešiško telkitės ir atkakliai siekite gyvenimo kokybės.

Nedžiugina, kai seniūnas atstovauja tik jį į postą paskyrusių interesus

Seniūnai dar nerenkami, kaip daugumoje demokratinių šalių, o nuleidžiami iš viršaus. Tad ne kiekvienas paskirtas seniūnas turi moralinės tvirtybės atsispirti aukščiau stovinčios valdininkijos, paskyrusios jį į postą, valiai, kai ši pamindama daugumos interesus siekia savų tikslų. Pavyzdžiui, Vilniaus mero A. Zuoko pozicija aiški – golfo aikštynai tik Pilaitėje ir ne kitur, nesvarbu, kad net 92 procentai šio mikrorajono gyventojų tam priešinasi. Be to, seniūnijos veikia centralizacijos principu. Joms paliktos labai ribotos vietinio sprendimo teisės. Be to, labai menkos arba jokios finansinės seniūnijų galimybės visiems reikšmingų sprendimų tiesioginiam įgyvendinimui. Viskas čia vyksta griežtos subordinacijos tvarka. Žinoma, seniūnas kaip pilietis gali turėti savo nuomonę. Tik labai gaila, jei ji dažnai priešiška daugumos gyventojų siekiams. Nedidelių miestelių seniūnijų galvoms palikta dar mažiau sprendimo galimybių. Jiems dažniau tenka pasirašinėtojų vaidmuo ant į anapilį iškeliausių gyventojų mirties liudijimų nei ant pačių būtiniausių bendruomenei sprendimų.

Patarimai: reikėtų siekti, kad patys gyventojai rinktų savivaldos vadovą pagal savo gyvenamąją vietą bei būtų tvarkomasi decentralizacijos principu.

Nenuleistos iš viršaus Patariamojo balso seniūnijos tarybos mažiausiai pageidautinos

Gyventojų bendruomenės, pagal nuostatus gali daug, tačiau dar geriau kontroliuoti valdininkus pagal įstatus gali Patariamojo balso seniūnijos tarybos. Tokia institucija dirba visuomeniniais pagrindais. Kad tokios tarybos veiktų, o dar labiau, būtų inicijuotas jų įkūrimas iš apačios, reikia nemažai pastangų ir pirmiausia turėti nemažiau kaip penkis narius. Patariamąsios tarybos narių skaičius neribojamas. Jais gali tapti kiekvienas tam tikros seniūnijos gyventojas, norintis ir galintis prisidėti prie įvairių pilietinių iniciatyvų įgyvendinimo. Apie tai reikia pranešti raštu. Šis organas turi padėti seniūnui pastoviai apsispręsti pačiais įvairiausiais klausimais. Jei gyventojų bendruomenės gali susirinkti spręsti savo kompetencijai numatytus klausimus retsykiškai arba operatyviai atsiradus neatidėliotino sprendimo problemai, Patariamojo balso seniūnijos taryba turi dirbti pagal tam tikrą grafiką. Nerečiau kaip kartą per mėnesį susitikti su seniūnu. Čia, kaip ir gyventojų bendruomenių steigimesi, galimi du atsiradimo variantai: įsisteigimo iš apačios ir nuleidimo iš viršaus. Seniūnijos vengia ant savo galvos turėti tokį prievaizdą kaip tokia valdyba, įsisteigusi iš apačios, todėl jų pastangos, kad atsirastų patariamojo balso visuomeninės institucijas yra nulinės, nebent ji būtų kaip priedanga siekiant savanaudiškų tikslų. Kas galėtų neraminti savivaldos korumpuotus valdininkus, rodo tokios tarybos nuostatai. Į jos kompetenciją įeina seniūnijai skirtų asignavimų panaudojimo; viešųjų paslaugų teikimo gyventojams; vietinės reikšmės kelių, gatvių, šaligatvių, aikščių ir kapinių tvarkymo bei aplinkos apsaugos ir sanitarijos; seniūnijai nuosavybės teise priklausančių bei valdomų patikėjimo teise pastatų ir statinių būklės; priešgaisrinės apsaugos, pasirengimo avarijų ir potvynių padariniams likviduoti; vietinio susisiekimo transporto organizavimo; vaikų (iki 16 metų) mokyklos lankomumo ir vaikų teisės apsaugos; gyventojų užimtumo bei atskirų šeimų (asmėnų) gyvenimo sąlygų; kultūrinio ir sportinio gyvenimo, laisvalaikio; naminių gyvūnų ir gyvulių laikymo; seniūno ir seniūnijos valstybės tarnautojų bei darbuotojų, dirbančių pagal sutartis, darbo; savivaldybės administracijos ir savivaldybės bei valstybės įstaigų veiklos seniūnijai priskirtoje teritorijoje, bei kitokių klausimų svarstymo reikalai.

Patarimai: pravartu turėti tokią tarybą, įsisteigusią iš apačios bei būtina tinkamai pasirengti jos efektyviai ir nenutrūkstamai veiklai.

Kai bendruomenė lieka nebudri savanaudiškoms valdininkų užmačioms

Lietuvoje rastumėme daugybę brutalaus nesiskaitymo su daugumos interesais faktų. Pilaitės mikrorajonas ne išimtis. Buvęs visų ežeras Gilužis šios seniūnijos teritorijoje kaip ir nebe visų. Vengiant viešumo kažkieno nematoma ranka stipriai pakoregavo vilniečių būsimos rekreacinės reikmės vandenvietės gaires. Apie tokių zonų stoką sostinės gyventojų poilsiui ne kartą kalbėta, rašyta. Tai įtraukta kaip aktuali gyventojų problema į tolesnės Vilniaus miesto plėtros planus dar Lietuvos valstybingumo atkūrimo priešaušryje. Dabar žinoma, kad šis ežeras turi naujus šeiminkus, nors jo pakrantės buvo rezervuotos visų reikmėms. Kiek ilgam, nežinoma. Bendruomenės ir Prezidento iniciatyva prokuratūra pradėjo Gilužio ežero pakrančių įsigijimo teisėtumo tyrimą.

Nesuspėjus laiku įsikišti Vilniaus Viršuliškių bei Šeškinės mikrorajono gyventojams, prie jų būsto buvo iškirštas 2 ha plotas su ažuoliukais, beržais. Gal būtų pavykę jį apginti pakeitus tokios teritorijos paskirtį – komercinę į rekreacinę. Tai paskatino gyventojus susitelkti į bendruomenę ir kovoti, kad nebūtų iškirštas kitas gerokai vertingesnio miško plotas.

Pilaitės bendruomenės prigimtinių teisių gynimo teisinėmis priemonėmis kronika

Nepasitenkinimas tarp gyventojų kilo sužinojus, kad Vilniaus miesto savivaldybė 2001 metų kovo 14 d. sutartimi perdavė viešajai įstaigai Žvėryno golfo klubui 25 metams valdyti greta esantį rekreacinės paskirties plotą. 120 ha numatytas įsteigti 27 duobučių golfo aikštynas. Virš 40 ha miško turėjo būti iškiršta jam įrengti. O tai visuomeninės paskirties teritorija, kurioje be Pilaitės gyventojų poilsiauja, sportuoja, ilsisi ir žmonės iš Karoliniškių. Tai buvo stimulas kuo greičiau susitelkti Pilaitės bendruomenei. Miškui gelbėti suorganizuota ne viena pilietinio pasipriešinimo akcija. Pasiiekta, kad būtų išsiaiškintas minėtos sutarties teisinis pagrindas. Generalinė prokuratūra tai pavedė nagrinėti Vilniaus apygardos teismui. 2003 m. sausio 31 d. paskelbtas teismo sprendimas, pagal kurį Žvėryno golfo klubui leidžiama įrengti golfo aikšteles tik šios teritorijos laukymėse. 2003 metų vasario 14 dieną Generalinė prokuratūra tokį Vilniaus apygardos teismo sprendimą apskundė

Apeliaciniam teismui. Nežiūrint to, kad vyko teisminis procesas, o pagal sausio 31 d. nutartį nebuvo leidžiama rengti golfo aikštynų Pilaitės miške, turinčiame valstybinio miško statusą, tik laukymėse, vasario 20 d. Vilniaus miesto valdybos posėdyje patvirtintame detalajame plane jos buvo suprojektuotos ant draudžiamos šioms reikmėms vietos. Į šį planą pateko ir gyventojų rekreacinei zonai rezervuota šiaurinė golfo infrastruktūrai numatyta teritorijos dalis su piliaviete ir vandens telkiniais. Devynių duobučių golfo aikštyno įrengimas su automobilių stovėjimo aikštele, poilsio, klubo ir ūkiniais pastatais būtų buvęs pirmasis golfo laukų projekto etapas. Todėl Pilaitės bendruomenė 2003 metų kovo mėnesį apskundė šį sostinės savivaldybės sprendimą Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Tų pačių metų birželio pabaigoje jis panaikino Vilniaus miesto savivaldybės valdybos patvirtintą golfo laukų Pilaitėje detalų planą. Teismas konstatavo, kad tvirtinant detalų planą buvo pažeistas Teritorijų planavimo įstatymas bei nepaisyta Vilniaus miesto Bendrojo plano. Tačiau savivaldybė tokį sprendimą apskundė. 2003 metų rugsėjo pabaigoje jis svarstytas Vyriausiam administraciniame teisme. Paliktas ankstesnysis sprendimas.

Taip pat Pilaitės bendruomenė stengėsi, kad šio mikrorajono ir Karoliniškių gyventojų rekreacinėms reikmėms būtų gražintos ir šio kraštovaizdžio nedalomos dalys – laukymės, esančios miške, bei pastarajam suteiktas neliečiamumas, t. y. draudžiama jį kirsti, retinti, išskyrus valymą nuo sausuočių. Balandžio 2 d. Aplinkos ministerijos teikimu Lietuvos Respublikos Vyriausybė Pilaitės valstybiniam miškui suteikė neliečiamumo statusą. Jame turėtų būti parkas.

Pilaitiškiai dvasią stiprino spektakliais. Pilaitiškių dvasiai pakylėti, likus nežinioje tarpuose tarp ilgų teismo bylos nagrinėjimo atidėjimo, rinktasi pasitarti į Martyno Mažvydo vidurinę mokyklą. Viltį, kad Temidė ir Aukščiausioji apvaizda pastebės šio mikrorajono daugumos gyventojų lūkesčius ir pagelbės, palaikė spektakliai. Tai aktoriaus F. Jakšio (Pilaitės gyventojų) puikus monospektaklis pagal JAV gyvenančio ir kuriančio K. Ostrausko šiuolaikiškame stiliuje parašytą dramą „Vaižgantas“. Rodytas spektaklis „Prieš srovę“ pagal J. Petrulio pjesę apie ekskomunikuotą giesmininką kunigą Antaną Stazdą arba kaip jį malonybiniai vadino liaudis - Strazdelį. Strazdą puikiai suvaidino aktorius R. Viesulas bei Vilniaus profsąjungų rūmuose veikiančio „Senjorų teatro“ aktoriai. Dalyvavo šiame spektaklyje ir ansamblis „Jorė“, vadovaujamas Rūtos Aleksiūnienės.

Patarimai: įtraukite į savo būrį pamirštus menininkus, kultūrininkus, kurie savo kūriniais ir darbais visais laikais šlovina pačias tikriausias mūsų praeities vertybes, skatinančias surasti jėgų kovoti prieš politikų trumpažiūriškumą, valdininkų cinizmą, blogiausias globalizacijos apraiškas.

Vilniaus Pilaitės gyventojų sociologinės apklausos duomenys

Toks tyrimas atliktas Lietuvos žaliųjų judėjimo iniciatyva, kuriam talkino Pilaitės bendruomenės aktyvistai. Taip siekta sužinoti šio mikrorajono gyventojų nuomonę tam tikrais aplinkosaugos bei aktualiais bendrabūvio gerinimo klausimais. Apklausa atlikta tiesioginio interviu metodu apklausus 580 respondentų nuo 15 iki 74 metų. Ji parodė, kad „Pilaitės miške lankosi apie pusę respondentų bent kartą per savaitę ir dar apie trečdalis (29%) bent kartą per mėnesį. Moterys miške lankosi dažniau. Kartą per savaitę dažniausiai lankosi 50-59 metų amžiaus gyventojai (59% šio amžiaus asmenų lankosi kartą per savaitę), tuo tarpu apie 88% jaunimo čia apsilanko bent kartą per mėnesį ir dažniau. Miške kartą per savaitę lankosi apie pusę respondentų nepriklausomai nuo jų užsiėmimo, tuo tarpu kartą per metus arba išvis neapsilanko tarnautojai (15% jų čia užsuka kartą per metus arba nė karto). Dažniausi miško lankytojai, gyvenantys Pilaitėje nuo 5 iki 10 metų ir ilgesnį laiką. Respondentai, žinantys apie šiame mikrorajone veikiančią bendruomenę (tokių yra apie 50%), miške vidutiniškai lankosi dažniau. 92% respondentų nurodo, kad ateityje miškas turėtų būti pripažintas miško parku bei jame draudžiama bet kokia ūkinė veikla. Tik 3,8% respondentų pasisako už golfo aikštyno įkūrimą. Moterys labiau norėtų miško parko (93,8% moterų ir 90,4% vyrų), tuo tarpu vyrai labiau siekia golfo aikštyno (5,0% vyrų ir 2,8% moterų). Kuo dažniau respondentai lankosi miške, tuo labiau nori, kad jis būtų pripažintas miško parku. Kuo rečiau asmenys čia užsuka, tuo labiau pageidauja golfo aikštyno įkūrimo (iš nesilankančių apie 17% nori žaisti golfą, o iš besilankančių kartą per savaitę jis patiktų tik 1,4%). Respondentas, pritaręs Pilaitės bendruomenės siekiams išsaugoti mišką, nors ir neplanuoja dalyvauti jos veikloje, teigiamai (apie 93-96% pritariančiųjų) žiūri į miško parko steigimą. 87% apklaustųjų nesidomi golfu, nors 8% iš jų teko jį žaisti. Šią sporto šaką praktikuoja

daugiau vyrai nei moterys. Nesidominčiųjų golfo žaidimu skaičius amžiaus grupėse auga respondentams tampant vyresniems. Tuo tarpu golfu domisi daugiausia 20-39 metų amžiaus asmenys (apie 14 %). Šis skaičius mažėja respondentams senėjant. Labiausia golfo žaidimu domisi studentai ir verslininkai arba vadovai (21-23% asmenų šiose grupėse) bei neseniai atsikėlę gyventi į Pilaitę žmonės. Tarp tų, kurie nori šio sporto, 32% net nesidomi golfo žaidimu, apie 50% domisi, tačiau jo neapraktikuoja. Jei greta Vilniaus būtų įkurtas golfo aikštynas, jame žaistų tik apie 11,9% respondentų ir daugiausia tai būtų 20-29 metų amžiaus asmenys. Tuo tarpu nežaidžiančiųjų procentas auga respondentams tampant vyresniais. Golfą žaisti labiausia pageidauja apie 25% studentų ir 29% verslininkų arba vadovų. Žaisti golfą daugiau nori naujakuriai (iki 18%) negu ilgiau čia gyvenantys asmenys. Jei Pilaitės mikrorajone būtų įkurtas golfo aikštynas, jame žaistų apie 11% respondentų. 12% jį praktikuotų greta Vilniaus. Tik apie 49% respondentų, siekiančių žaisti golfą greta sostinės, rinktųsi Pilaitę. Čia įrengtame golfo aikštyne labiausia norėtų jį žaisti 30-39 metų asmenys (apie 15% respondentų 30-39 metų amžiaus), tai būtų studentai (apie 20%) ir verslininkai (vadovai, apie 23%). Apie 86% asmenų siekiančių, kad Pilaitės miškas būtų pripažintas miško parku, jame golfo nežaistų. Apie 88% respondentų mano, kad greta Pilaitės įkurtas šio sporto aikštynas turės neigiamų pasekmių jos miškui. Respondentai, čia įrengus golfo aikštyną, prie didžiausių pokyčių priskyrė vietos pasivaikščiavimams netekimą (48%) ir tik 5% nurodė papildomų darbo vietų atsiradimą, 22% nuogaštauja dėl papildomų ekologinių problemų, kurias sukeltų golfo aikštynuose naudojami herbicidai." Šis tyrimas parodė, kad jauni žmonės (studentai ir verslininkai, kurie trumpiausiai gyvena Pilaitėje) miške norėtų matyti golfo aikštynus.

Ar gali viešos nuomonės sociologinis tyrimas būti priskirtas daugumos balsui? Atsakymas būtų teigiamas. Taip išsiaiškinama gyventojų nuomonė. Todėl tokie duomenys turėtų įtakoti teritorinio planavimo sprendimus ar kitokios paskirties reikalus, kai surinkti pagal apklausai keliamus reikalavimus. Pilaitėje 92 procentai respondentų pasisakė prieš golfo aikštynų steigimą. Tai turėjo įtakos teismo sprendimui bei argumentuotai pavišinant tikrąsias šio mikrorajono gyventojų reikmes. Tačiau tokie tyrimai – ne taisyklė, o veikiau išimtis. Atsirado galimybė praveisti tokį tyrimą, kuriam tik geros valios neužtenka, būtinos finansinės lėšos. Nors čia neapsieita ir be Pilaitės

bendruomenės aktyvistų paramos. Jie talkino apklaudami šio rajono gyventojus. Ne visiems, kovojantiems už savo teises, gali pasisekti turėti tokio tyrimo operatyvius duomenis.

Patarimai: reikėtų siekti kad tokių tyrimų duomenys turėtų sprendžiamąją galią priimant galutinį sprendimą susikirtus privatiems ir daugumos interesams.

Šiek tiek apie šių dienų žiniasklaidą

Dauguma žiniasklaidos atstovų objektyviai nušviečia padėtį, kurioje atsiduria dauguma Lietuvos gyventojų dėl valdininkijos savivaliavimo. Kai kurie reportažai bei bešališkai pateikta informacija spaudoje, internete prisidėjo ne prie vieno nesiskaitymo su daugumos interesais paviešinimo, net sustabdymo bei esamos padėties pagerinimo. Už tai gali būti dėkingos Pilaitės bei Žvėryno bendruomenė. Tačiau galima kai kuriems žiniasklaidos organams ir papriekaištauti. Net suabejoti, ar tikrai žurnalistai – demokratijos sarginiai ir nepaperkami šunys, o jų teikiama informacija patikima ir skelbia esmę. Tendencingas Pilaitės ir Karolininškių gyventojų siekių vertinimas pajauštas iš vieno didžiausių bei įtakingiausių šalies dienraščių „Lietuvos ryto“ nuo pat tokios kovos pradžios. Labai gaila, kad ne vienintelį kartą šis laikraštis pateikė tendencingą informaciją apie Pilaitės miškus ir jų gynimo aktyvistus. Jis straipsnyje „Golfo entuziastai – politinių intrigų sukuryje (2002 metų gegužės 7 d. priede „Sostinės“) per pusę lapo išspausdino miško nuotrauką su pirmame plane pūpsančia šiukšlių krūva. Po nuotrauka buvo užrašas: „Teritorija, kur turėtų būti įkurti golfo laukai, skendi šiukšlėse. Pilaitės gyventojai šią vietą vadina rekreacine zona“. Vienas Pilaitės bendruomenės narys tada demaskavo šią klastotę. Pasirodo, kad šiukšlių krūva pūpsa kelį šimtai metrų nuo ginamo miško. Apie tai buvo informuotas šis laikraštis, kuris, deja, savo padarytos „klaidos“ neištaisė. Vietoj to ir toliau buvo skleidžiama tendencinga informacija apie Pilaitės bendruomenę ir jos ginamą mišką. Dar kitas „laisvos“ žurnalistikos šedevras pasirodė tuoj pat po Lietuvos žaliųjų ir Pilaitės bendruomenės 2003 metų liepos 10 d. piketo prie „Lietuvos ryto“ redakcijos, kurią piketuotojai ragino nekompromituoti laisvosios spaudos, o šio dienraščio žurnalistus nerengti neobjektyvių, tendencingų reportažų ir nebūti nešvariais sovietinio tipo propagandos vykdytojais. Kitą dieną pasirodęs straipsnis „Pilaitės aktyvistai gina teisę gyventi šiukšlyne“ pribloškia atviru golfo laukų statytojų interesų

atstovavimu. Po tos pačios šiukšlių krūvos nuotrauką, nufotografuota kitu kampu pridėtas užrašas: „Šias šiukšles iš Pilaitės miškų sutiktų išvežti investuotojai. Tačiau žaliesiems ir jų šalininkams šiukšlynai patinka labiau nei golfo laukų kaimynystė“. Gaila, kad šiame straipsnyje neužsiminta apie Pilaitės bendruomenės ne kartą organizuotas jos gyvenamųjų apylinkių švarinimo talkas. Nepaminėtas ir jos kreipimasis į atliekų tvarkymo įmonę „Švarus miestas“, kur bendrų pastangų dėka buvo įtaisyti papildomi konteineriai atliekų rūšiavimui miško prieigose bei su seniūnija, Lietuvos žaliaisiais pasirinkta čia įkasti šiukšlių surinkimo statines su įdedamais maišais.

Žiniasklaidininkai ne visada pakankamai aiškiai pateikia informaciją apie esamą padėtį. Pilaitės bei kitus krašto žmones nuramino 2003 metų pradžioje žinia, kad Vilniaus apygardos teismas nusprendė, jog valstybinio statuso Pilaitės miškai nebus kertami, čia nebus įrengiami golfo aikštynai. Tačiau pamiršta pabrėžti, kad miško laukymėse leidžiama „Žvėryno golfo klubui“ pradėti kurti šį sportą. Visuomenė buvo suklaidinta. Manyta, kad čia išvis nebus rengiami golfo aikštynai, o tik parkas. Kai Žalieji rudenio pradžioje per BNS paskelbė apie organizuojamą piketą gelbėti Pilaitės mišką nuo išskirtimo, dalis šio mikrorajono gyventojų stebėjosi, kur čia problema? Kad yra ne viskas taip, kaip galvojo, buvo naujiena ir kai kuriems žiniasklaidos atstovams, kurie anksčiau aktyviai skelbė informaciją šiuo klausimu. Anot vieno ir kitų, problema jau seniai išspręsta, įsikišus Vyriausybei, pripažinus šio mikrorajono mišką valstybiniu bei teismui uždraudus čia savivaldybei rengti golfo aikšteles.

Žurnalisto E. Eigirdo pastebėjimai apie dabartinę Lietuvos žiniasklaidą. „Lietuvos žurnalistai, beje, labiausiai paperkami lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis. Galima būtų verkšlenti, kad Lietuvoje žiniasklaida yra labai korumpuota, tačiau jei Lietuvos žiniasklaida ir būtų mažiausiai korumpuota pasaulyje, o Kintų bendruomenė būtų tylėjusi ir negynusi savo pozicijų, nafta Kintuose jau dabar būtų siurbiamą“. E. Eigirdas mini ir kitus tik bendruomenės aktyvumo dėka sustabdytus jai pragaištingus valdininkijos sprendimus. Jis teigia: „Vienintelis tikras ir nepaperkamas piliečių teisių gynėjas demokratinėje visuomenėje yra jis pats – žmogus ar žmonių grupė, drįstanti pasakyti tiesą ir reikalaujanti, kad jų deklaruojama tiesa nebūtų nutylėta. Žiniasklaida bei politikai yra tik tarpininkai, kurie kartais gali padėti, o kartais (už didžiulius pinigus) netgi trukdyti apginti teisėtus piliečių interesus“.

Nuoširdūs patarimai. Atakuojami su kiekviena diena įvairesnio ir šiuolaikiškesnio žiniasklaidos priemonių arsenalo, ugdykite galias atskirti pelus nuo grūdų, išgirsti kas nebuvo pasakyta, parašyta tarp eilučių arba, kas buvo pasakyta, parodyta, parašyta, kad jus suklaidintų.

Konkretūs patarimai. Nepamirškite informuoti apie bendrapilietinius pasiekimus, trikdžius žiniasklaidoje, o joje pasklidus netiksliai informacijai, siekti, kad ji būtų patikslinta, papildyta ir pan.

Patarimai ieškant teisybės teismuose

Nelengva atstovauti bendruomenę trečiaisiais asmenimis teismuose. Pirmiausia, bendruomenę galima atstovauti ją įsiteisinus. Greta reikalinga teisinė kvalifikuota specialisto pagalba. Kaip žinoma, nario mokesčiais surinkta suma, kurios dalį būtina skirti ir bendruomenės išlaikymui, per maža nepigioms teisininkų konsultacijoms. Neretai net teismo pirmininkui tenka aiškinti, kokiais įstatymais grindžiamas jų dalyvavimas bylos svarstyme. Labai svarbu žinoti, kad tai reglamentuoja Jungtinių tautų Europos Ekonominės komisijos konvencija „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“ (tai jau aptarta Orhuso konvencija). Išrinkti atstovauti bendruomenės interesams teisme jos atstovai turėtų žinoti, kad nežiūrint kiek Temidė gali būti šališka, didelių pastangų dėka, į tokį procesą įtraukiant įvairiausias su teisingumo reikalais susijusias instancijas, gali pasiekti valdininkijos priimtų jų interesams priešingų sprendimų objektyvaus įvertinimo. Tą parodė Pilaitės bendruomenės pastangos.

Paguoda: galima ir neturint lėšų sulaukti kvalifikuotos pagalbos iš pačios bendruomenės ir ne tik iš jos be atlygio, jeigu bus įsitikinta, kad teisme tikrai atstovaujami daugumos interesai.

Piketai, mitingai, eitynės – kraštutinės teisinės kovos priemonės

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 36 straipsnyje nustatyta: „Negalima drausti ar trukdyti piliečiams rinktis be ginklo į taikius susirinkimus. Ši teisė negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai reikia apsaugoti valstybės ar visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ar dorovę arba kitų asmenų teises ir laisves.“ Susirinkimų laisvė - tai piliečių teisė dalyvauti taikiame susibūrimo ir

Nuomonės iš šalies apie Žaliuosius ir kitus aplinkos gynėjus (pasisakymai iš interneto (BNS)): „mika, 2003 09 20 21:42: Žalieji kol kas per silpnai organizuoti, bet tokie ciniški miesto valdžios veiksmai tikrai turi paskatinti veikti organizuočiau, ir daugiau dėmesio skirti silpnoms miesto valdžios pusėms: pirmiausia bandyti ieškoti studentų palaikymo, partijose ir tarp Seimo, narių ir pas kolegas iš EU. Ir akcijas reiktų organizuoti ne paplepėjimo forma, o tokias, kaip plakatų iškėlimas ant tiltų, pastatų ir kitose sunkiai prieinamuose, tada poveikis bus milžiniškas – tie mankurtėliai iš savivaldybės nebijo jokių teismų, prezidentų (Adamkus ir taip jų draugelis), valstybinių įstaigų, žiniasklaidos (matyt valdininkai seniai įrašyti golfo klubo nariais), bet bijo tik vieno – VIEŠUMO, o viešumas jų varganam autoritetui - mirtinas priešas...“; „mika, 2003 09 20 21:29: Paskaitykite Lryto priede Stilius apie taip studentų ir jaunimo mylimo Valdo Adamkaus pomėgį, kokį GOLFA. Tai štai kodėl Valdas Adamkus išmintingai užmerkė akis į politinio krikštasiūnio Zuoko nešvarius darbus net pagalvoti baisu kokioje srityje – APLINKOSAUGOJE... Tylėjo visą laiką, tyli ir dabar, tik kažkodėl dėl naftos teikinio D6 netyli... Nuostabaus grožio miškelį Narbuto/Laisvės kampe ruošiasi iškirsti vardan kažkokio barako... O kaip su apsauginiu to miškėlio poveikiu aplinkai pastoviai didėjant automobilių srautui? Kas kompensuos tą praradimą? Miesto plėtra (golfas irgi miesto plėtra?) planuojama ne tyrlaukiuose, o HEKTARAIŠ kertamų miškų vietoje. Man rodos, Žaliesiems pats laikas stoti į kovą su liberalcentristiniais mankurtais-niokotojais GREENPEACE metodais ir visais būdais smogti jų išpūstam autoritetui. Gal Žaliųjų partijos iš EU valstybių galėtų padėti? Manau ir Europos GreenPeace organizacijos neliktų nuošalyje, kai taip ciniškai ruošiamasi pasielgti su gamta. Zuokaš su savo šutve bijo tik tarptautinės reakcijos, o į visokius vietinius miestelėnus su malonumu valosi kojas“; „Liba, nepyk mika, 2003 09 21 00:19. Aš esu šiaulietė. Gerai pamenu, kokį skandalą mieste sukėlė pseudo Žalieji pseudo patriotai tikri šarikovai, kuomet miesto centre statant Vilniaus banko filialą buvo nukirsti 2-3 beje jau pakriošę „vertingi“ medžiai. Vėliau kai kurie iš tų prišiktkelnių, atsiprašant, ėjo prašytis darban į tą filialą arba giriasi svečiams, koks modernus pastatas miestelyje, kuriame norint bent ką statyti ar daryti pensininkų socų valdžia arba miega arba visur kaišioja pagalius. O jaunimas bėga bent jau Vilniun, jei neišeina užsienin...“

Kuo Jums gali pagelbėti Lietuvos žaliųjų judėjimas? Nereikėtų viltis, kad užteks paskambinti Žaliesiems ir Jūsų visos problemos bus išspręstos. Taip nebus. Pirmiausia, būtina patiems siekti savų tikslų bei atsižvelgti į LŽJ aktyvistų patarimus, pasinaudoti galimybe jų laiku raštyje pristatyti netinkamo elgesio su gamta bei krašto piliečiais problema, paviešinti korupcijos atvejus. Paviešinimo bijomasi. O tai ir gera tinkama kovos su viešais nusižengimais forma. Esant reikalui kontaktų su šiuo judėjimu galite ieškoti šiuo adresu: būstinė - Kanto g. 6, Kaunas; laiškams: A/D 156, 3000 Kaunas; telefonas: (+370 37) 425 566; Faksas: (+370 37) 425 207; el.paštas: zalieji@zalieji.lt

Trumpas pabaigos žodis

Nemažai gražių įstatymų išleista Lietuvoje po valstybingumo paskelbimo, vienaip ar kitaip aiškinančių ir ginančių demokratijos garantijas. Daugelis jų inspiruota pasaulinio patyrimo. Nemažai geresnei gyvenimo kokybei svarbių tarptautinių konvencijų, kurios ratifikuojamos Lietuvoje, nuostatų lieka rekomendacinio pobūdžio. Daugybė net ir pačių palankiausių įstatymų, orientuotų į geresnę gyvenimo kokybę, nieko nereiškia, jeigu nėra stiprios ir susibūrusių bendraminčių pozicijos kovoti už savo prigimtines teises nuosekliai, ryžtingai ir be kompromisų naudojant visas teisėtąs priemones.

Stovėdami priešingoje korumpuotos valdininkijos barikadų pusėje nesitikėkite, kad turėsite lengvatų išsinuomoti patalpas susirinkimams ir renginiams. Vargiai Jūsų inicijuoti projektai laimės konkursus finansavimui gauti, sulauksite deramo ir visada objektyvaus žiniasklaidos dėmesio. Nepaisant to burkitės, nors greta ir toliau turėsite nešti nelengvą ir savo privataus gyvenimo našą. Kovokite, reikškite savo tvirtą poziciją visais svarbiais krašto ir pasaulio bendruomenės klausimais. Žmonija gal tuo ir graži, kad viliasi geresnio gyvenimo. Tikėjimas, kad galima viską pasiekti daro stebuklus. Tačiau reikia ne tik tikėjimo, bet ir aktyvumo. Visada verta judėti į priekį ir judinti tam trukdančius, nes Žemė dūsta nuo savanaudiškų sprendimų. Padėkime visi drauge gerų norų krūtine jai įkvėpti gaivaus oro.

Panaudotos literatūros ir šaltinių sąrašas

Absoliuti dauguma pilaitiškių nori miško : Lietuvos žaliųjų judėjimo informacija. *Žalioji Lietuva*, 2003, kovas, Nr. 5.